

A 8060/7

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK

DER
NEDERLANDEN,

BIJENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

ZEVENDE DEEL.

L. M.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN.

1846.

de vloer was 5 palm. 2 duim, onder het merk van 6 voet. (1,85) Graafsche peil, staande aan deze sluis, overeenkomende met 6 ell. 6 palm. 8 duim, boven A. P.

Op den 24 Januarij 1820 overstroomde het Beersche water den Elftweg, tot de hoogte van 11 ell. 1 palm. 5 duim. boven A. P. Den 2 Maart 1844 tot 9 ell. 8 palm. 1 duim, boven A. P. en op den 1 April 1845 tot 9 ell. 7 palm.

MARSBURG of MARSEBURG, naam, welken de Hertog van ALVA wilde geven aan eene stad, die hij voornam aan te leggen, ter plaatse, waar nu Farmsum en de vesting Delfzijl, prov. Groningen, gelegen zijn. Zie DELFZIJL.

MARSCH (DE), heerl. in de *Neder-Betuwe*, prov. Gelderland, distr. *Nijmegen*, kw. en arr. *Tiel*, gem. *Lienden*; palende N. aan den Rijn, en door de heerl. Lienden omgeven. Zij bestaat uit eenen polder, binnen zijne eigen dijkkaasje en wateringen besloten, die 601 bund. 68 v. r. 86 v. ell., waaronder 600 bund. schotbaar land, groot en zeer vruchtbaar is.

Deze pold. wordt de MARSCH (dat is: MEERSCH of MOERAS) BIJ RHE-
NEN genoemd. De dijk, die langs den Rijn ten Noorden van dezen polder ligt, wordt de MARSCHDIJK genoemd, en is dikwijls en laatste-
lijk in de jaren 1751 en 1755 doorgebroken. Voor meer dan twee
eeuwen, is er tusschen de provinciën Gelderland en Utrecht versehil
geweest over het regt van heerschappij over dezen polder, beweerde
die van Utrecht, met veel waarschijnlijkheid, » dat de Rijn, oudtijds
» bezuiden den MARSCH geloopt heeft, waar uit volgen zou, dat dit
» land aan de provincie Utrecht, en bijzonderlijk aan de vrijheid van
» Rhenen vast gehecht geweest is. Ook hebben de ingezetenen van de
» MARSCH altoos onder het kerspel van Rhenen behoord.

» De Schout van Rhenen heeft aldaar regt geoeffend, en Keizer
» KAREL V, heeft in eene ordonnantie van den jare 1551, de
» MARSCH aangemerkt als Utrechtsche grond." Van de zijde van
Gelderland, is hier tegen ingebracht, » dat dit gewest, zoowel als
» Utrecht, hoog gebied voert over de MARSCH; dat er ook een Gel-
» dersche Schout is en twee Heemraden of Schepenen; die, nevens
» den Schout en drie Schepenen van het Sticht, de regtbank uitma-
» ken; dat de twee Schouten de boeten deelen, en dat de MARSCH
» halve schatting, dat is, half zoo veel als de Neder-Betuwe, betaalt
» aan Gelderland en bijna niets aan het Sticht." Doch die van Utrecht
schreven dit alles toe aan de verandering van den loop des Rijns, en
merken daarenboven aan, » dat de Geldersche Schout, in de regts-
» plegingen, alleenlijk hoort en ziet, en de Stichtsche het woord voert,
» waarom deze *sprekende*, en de andere *zwijgende Schout* wordt genoemd.

In het jaar 1521 en vervolgens, is over het geschil, waarvan wij
spreken, eene sterke twist gevoerd tusschen de twee gewesten. De Alge-
meene Staten werden er toen mede gemoeid, zonder dat zij het konden
vereffenen. De twee twistende provinciën kwamen in het jaar 1655 over-
een, » dat van de vonnissen in de MARSCH gewezen beroep vallen zou
» aan gemagtigden uit de Hoven van Gelderland en Utrecht beide." Naderhand sloeg men voor, om het beroep bij beurten aan het een
en aan het ander Gerechtshof te laten doen. En na dien tijd heeft het
geschil opgehouden, tot dat het, in het jaar 1755, wederom levend
is geworden, bij gelegenheid dat de Gedeputeerde Staten des kwar-
tiers van Nijmegen eenen ingezetenen van de MARSCH, om sluikerij had-
den doen ligten, en gevankelijk naar Nijmegen voerden. De Staten

van Utrecht, hierover klagtig gevallen zijnde aan die van Gelderland, zijn er ter wederzijden Gemagtigden benoemd, die te Wijk-bij-Duurstede in onderhandeling getreden zijn. Doch deze onderhandeling schijnt vruchteloos afgeloopen te wezen, alzoo er, tot op dezen tijd toe, nog niets van bekend is geworden. Ondertusschen schijnt het, dat de landstreek de MANSCH bezwaarlijk als eeniglijk tot een van beiden de provinciën behorende, maar veel gevoeglijker als halfheerig kon aangemerkt worden.

Men telt er 25 huizen allen verspreid staande, waaronder 12 boerderijen, gezamenlijk bewoond door 34 huisgez., uitmakende eene bevolking van ruim 220 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, aardappelteelt, handel in fruitgewas, boter en varkens, ook heeft men er eenen steenoven.

De inw., die hier op 6 na allen Herv. zijn, behooren tot de gem. *Lienden*. — De R. K., die men er aantreft, worden tot de stat. van *Maurik* gerekend. — Men heeft in deze heerl. geen school, maar de kinderen genieten onderwijs te *Lienden*.

De buurs. DE MARSCH ligt 3 u. N. W. van Nijmegen, 2 u. N. ten O. van Tiel.

MARSCH (DE), gemeene weide der stad *Deventer*, gelegen aan de overzijde der stad, langs den linkeroever van den IJssel, buitendijks en tusschen de Geldersche grenzen der gem. *Twello* en *Wilp* en den oever van genoemde rivier.

Zij is sinds onheugelijke jaren eene weide, waarop de burgers der stad hun vee kosteloos kunnen weiden; en had ter bescherming daarvan twee steenen sterkten of wachthuizen, het *Bolwerk* en *Ijpenberg* genaamd, welke thans boerenwoningen zijn, en nog deze namen dragen.

Het gedeelten ten noorden van den straatweg op Apeldoorn, is gedeeltelijk tot eene fraaije wandelplaats, de *Worp* genaamd, aangelegd en van goede huizen en buitenverblijven voorzien, waaronder ook de bekende herberg de Dood voorkomt.

Dit stuk land lag in 1319 nog tusschen den Ouden en Nieuwen IJssel.

De Groot- of grasburgers van Deventer kunnen op deze weide, tegen eene geringe betaling, drie melkbeesten, éenen stier en een reu weiden; dit burgerregt pleeg voor 300 goudguld. (450 guld.), gekocht te kunnen worden.

MARSCH (HET-HUIS-DE-), voorm. adell. h. op de *Veluwe*, prov. *Gelderland*, arr., kant. en gem. *Zutphen*, 10 min. W. van de stad *Zutphen*.

Het was een prachtig slot met onderscheidene sierlijke gevels, en drie achtkante torens, met gebogen kappen gedekt. Het stond in eene ruime gracht, waarover een vaste brug naar het slot gelegd was. Dit slot, was in ALVA's tijd verwoest; doch werd naderhand fraaijer dan te voren opgebouwd, door den Heer EVERT VAN LINTELO, en zijne vrouw, ARNOLDINA VAN HOEMEN, gelijk uit zeker kneppelversje, boven den ingang van het huis in eenen steen uitgehouwen, bleek.

Dit laatste h. is voor meer dan 40 jaren afgebroken en vervangen door een klein huis geschikt tot zomerverblijf, hetwelk met de daartoe behorende gronden, eene oppervlakte beslaat van 16 bund. 24 v. r. 24 v. ell., en thans in eigendom bezeten wordt, door den Heer H. A. NEDERBURGH, woonachtig te Zutphen.

MARSCHDIJK, dijk in de *Betuwe*, prov. *Gelderland*. Het is dat gedeelte van den Rijndijk, hetwelk zich ten Noorden van den pold. de Marsch, van Lienden naar Kesteren uitstrekt.

Deze dijk is onderscheidene malen doorgebroken, onder anderen in de jaren 1751 en 1755.

MARSCHEN (DE), streek hooi- en weiland, prov. *Friesland*, kw. *Zevenvrouden*, griet. *Opsterland*, Z. van het d. Beets, zich uitstrekende tot de Westerburen-Fennen ten westen en de Zwaagster-Gaasten ten oosten.

MARSCHENWALD, groote pachtl. in de heerl. *Beaufort*, grooth. *Luxemburg*, kw., arr. en $1\frac{1}{2}$ u. Z. van *Diekirch*, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. Z. O. van *Echternach*, gem. *Consdorff*.

MARSCHENWALD, geh. in het balj. van *Echternach*, grooth. *Luxemburg*, kw. arr. en 4 u. Z. O. van *Diekirch*, kant. en 2 u. Z. Z. W. van *Echternach*, gem. *Bech*.

MARSCH-LEDE-EN-OUDEWAARD, dijkstoel in de *Betuwe*, prov. *Gelderland*, waartoe behooren de heerl. de Marsch, Lede en Oudewaard, benevens de buitenlanden der dorpen Heusden, Kesteren en Lienden en der buurs. Aalst en Meerten, voor 200 verre die door den Marschdijk zijn ingesloten.

Deze dijkstoel bestaat onder het bestuur van eenen Dijkgraaf, zes Leden en eenen Secretaris.

MARSDIEP (HET-), vaarwater in de *Zuiderzee*, tusschen de *Reede-van-Texel* en de Zuidoostkust van dit eiland. Het maakt dat gedeelte uit, van het groote *Texelsche-vaarwater*, begrepen tusschen de *Helsdeur* en den *Tezelstroom*. Heeft eene groote breedte en is voor alle zeescheepen bevaarbaar. De diepte wisselt af van 150 tot 245 palmen.

Deze stroom, van ouds bekend onder den naam van het MARZATI of MARSACERDIEP, wordt gezegd, in het jaar 1400 voor het eerst te zijn bevaren.

MARSEELISSI, naam, welken de Negers geven aan de verl. koffijplant. PHILIPSDAL, in *Nederlands-Guiana*, kol. *Suriname*. Zie PHILIPSDAL.

MARSEILLE (GROOT-), suikerplant. in *Nederlands-Guiana*, kol. *Suriname*, aan de *Boven-Cottica*; ter rechterzijde in het afvaren; palende bovenwaarts aan de suikerplant. *La-Paix*, benedenwaarts aan het tweede Tabbetje, 1500 akk. groot; met 153 slaven. Zij wordt bewerkt met eenen watermolen. De Negers noemen haar JACOBIE.

MARSEILLE (KLEIN-), verl. plant. in *Nederlands-Guiana*, kol. *Suriname*, aan de *Boven-Cottica*, ter linker zijde in het afvaren; palende bovenwaarts aan de verl. plant. *Gustaafsdal*, benedenwaarts aan de suikerplant. *Libanon*; 494 akk. groot.

MARSELESCHÉ-POLDER (DE-), pold. in *Rijnland*, prov. *Zuid-Holland*, arr. en kant. *Leyden*, gem. *Oegstgeest-en-Poelgeest*.

MARSEN (DE), naam van eenige oude bewoners dezer landen. Zie MARESATEN.

MARSENHOVEN of MEERSENHOVEN, landg. in het *Land-van-Valkenburg*, prov. *Limburg*, distr., arr. en 1 u. N. van *Maastricht*, kant. en 36 min. Z. W. van *Meerssen*.

Dit landg., hetwelk zeer bosch- en wildrijk is, beslaat, met de daartoe behorende gronden, eene oppervlakte van 107 bund. 38 v. r. 53 v. ell., en wordt thans in eigendom bezeten door den Heer M. J. J. OLIESLAGERS, die dit landgoed veelal bewoont, doch anders te Doornik, in België, verblijf houdt.

MARSHOEK (DE) of de MARSCHHOEK, geh. in *Zalland*, prov. *Overijssel*, arr. en kant. en $2\frac{1}{2}$ u. O. van *Zwolle*, gem. en 1 u. Z. W. van *Dalfsen*, een gedeelte van de buurs. *Emme-en-de-Marshoek* uitmakende; met 72 h. en 420 inw.